

RESSENYES

BLANCO, Ismael i NEL·LO, Oriol (eds.) (2018)
Barrios y crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña
 València: Tirant lo Blanch, 225 p.
 ISBN 978-84-17203-31-3

La crisi econòmica iniciada el 2008 ha accentuat, com és ben sabut, la tendència a l'increment de les desigualtats socials. Aquestes diferències han tingut particulars repercussions en les àrees urbanes, on la combinació entre els mecanismes de la renda del sòl i la diferent capacitat econòmica de les persones incideixen en la separació dels grups socials sobre l'espai, allò que hem denominat *segregació residencial* (Secchi, 2013). Però és també en aquests contextos urbans on ha sorgit un important conjunt d'iniciatives ciutadanes —fins a cert punt innovadores—, que han mirat de donar resposta a la situació de crisi reivindicant els drets que es veuen amenaçats i cercant alternatives (Moulaert et al., 2013). De la combinació entre aquests dos temes tracta el llibre editat per Ismael Blanco i Oriol Nel·lo, *Barrios y crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña*, publicat per Tirant lo Blanch. El llibre recull els resultats d'una àmplia recerca interdisciplinària en la qual han participat un bon nombre d'investigadors i un ampli conjunt de tècnics de l'Administració i membres d'entitats ciutadanes. Aquesta autoria

plural reforça la idea que la complexitat de la desigualtat urbana exigeix una aproximació coral i transversal.

Tot i l'important nombre de respostes i preguntes que ens suggereix l'obra, les principals temàtiques que aborda són dues. En primer lloc, analitza els impactes de la crisi en la configuració socioespacial del conjunt de Catalunya. Per fer-ho, cartografia l'evolució de les més de 5.500 seccions censals, les classifica en tres nivells de segregació i n'estudia l'evolució en el període 2001-2012. I en segon lloc, construeix un mapa amb les prop de 700 d'experiències socialment innovadores localitzades als municipis catalans. Finalment, porta a terme diversos estudis de cas on s'analitzen en profunditat els impactes de la crisi i les respostes que s'hi han donat en barris d'arreu de Catalunya. L'objectiu de tot plegat és analitzar quines són, i en quins llocs es donen, les dinàmiques de resistència (innovació social) i establir-ne la relació amb la segregació residencial.

El llibre posa en evidència la importància de la dimensió territorial i urbana per a la comprensió de la desigualtat

social: la composició social de l'espai urbà (la forma com es distribueixen residencialment els diferents grups socials a les ciutats) no és només un reflex o una conseqüència més o menys inevitable de les desigualtats socials, sinó que és en si mateixa un factor de reproducció d'aquestes desigualtats (Bourdieu, 1999; Harvey, 1973). L'estudi constata la desigual distribució territorial de les conseqüències socials de la crisi, l'increment de la segregació urbana a causa d'una més elevada concentració territorial de les situacions de benestar i de pobresa en diferents barris i municipis metropolitans. Aquesta dinàmica és el resultat no només del confinament de la població de renda més baixa als barris on els preus de l'habitatge són relativament inferiors, sinó també, i de forma molt significativa, de la separació de la població de renda més alta cap a determinats barris i municipis. D'altra banda, s'evidencia que la separació dels grups socials sobre el territori ja no es produeix només a l'interior del municipi, sinó entre municipis sencers: esdevé així un fenomen d'abast metropolità, fet que condueix a la transformació de la societat i les ciutats de Catalunya.

Davant d'aquesta situació d'increment de les desigualtats, la segona part de la recerca posa en evidència que la ciutadania tendeix a organitzar-se per aconseguir els serveis que no arriba a prestar l'Administració, o que el mercat no els ofereix al preu que poden pagar. Ara bé, la paradoxa és que la distribució territorial d'aquestes iniciatives resulta molt desigual, ja que la capacitat d'organitzar-se depèn del capital social. De tal forma que no acostumen a ser els barris més desfavorits aquells on es concentren les situacions de més necessitat social, els que tenen més capacitat d'organitzar-se, sinó que aquests casos solen ser més nombrosos en barris de rendes mitjanes amb una forta tradició participativa. De manera que hom pot arribar a qüestionar-se si aquesta distribució de la innovació soci-

al a vegades pot contribuir a ampliar les diferències, ja que no arriba a tot arreu.

Des d'aquesta doble perspectiva, el llibre demostra la necessitat de més organització social. I al mateix temps, la necessitat d'implementar polítiques públiques robustes i innovadores que incorporin la mirada territorial —municipal i supramunicipal— en l'abordatge de les desigualtats socials, sobretot en aquells indrets on les desigualtats es presenten amb més cruïra i alhora la resposta social esdevé més limitada. En temps clarament marcats per les polítiques d'austeritat i de retrocés de l'estat del benestar, quan perilla la cohesió social i el relatiu equilibri aconseguit amb els pactes socials establerts després dels grans conflictes del segle xx, aquesta és, sens dubte, una conclusió de notable importància (Fontana, 2013).

En definitiva, el llibre tracta d'un tema de molta actualitat social i acadèmica: l'evolució de la segregació urbana i la seva relació amb la innovació social. A més, els autors elaboren un estat de la qüestió internacional que relacionen amb el context català. Aquest punt de partida aporta consistència i rigor a un exercici inèdit fins aquest moment per al conjunt de Catalunya, que combina metodologies (quantitatives i qualitatives) particularment interessants. Podem concloure, doncs, que aquesta recerca posa llum sobre una realitat fins ara poc reconeguda i poc estudiada, ja que bona part dels treballs existents sobre els impactes socials de la crisi al nostre país han deixat de banda la seva dimensió territorial. És, doncs, un llibre molt recomanable, tant per al públic especialista com per al socialment inquiet i compromès, que ofereix respostes i alhora suscita multitud de preguntes.

Referències bibliogràfiques

BOURDIEU, Pierre (1999). *La miseria del mundo*. Madrid: Akal.

FONTANA, Josep (2013). *El futuro es un país extraño: una reflexión sobre la crisis social de comienzos del siglo XXI*. Barcelona: Ediciones de Pasado y Presente.

HARVEY, David (1973). *Social justice and the city*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

MOULAERT, Frank; MACCALLUM, Diana; MEHMOOD, Abid y HAMDOUCH, Abdelillah (2013). *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and*

Transdisciplinary Research. Londres: Edward Elgar.

SECCHI, B. (2013). *La città dei ricchi e la città dei poveri*. Roma-Bari: Laterza.

Joan Checa Rius

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Geografia

joan.checa@uab.cat

<https://doi.org/10.5565/rev/dag.613>

